

1. Shrnutí

Většina států se opírá při úpravě svého soukromého práva o zásadu pacta sunt servanda. V rámci právní jistoty smluvních stran tedy většina právních systémů vyžaduje, aby smluvní strany splnily to, na čem se ve smlouvě dohodly. Záměrem mé práce bylo zjistit, zda, a pokud ano jak, je možné se od dodržování tohoto principu odchýlit a vyvolat změnu či zánik závazkového vztahu.

Ze zkoumání, které jsem provedla v rámci této diplomové práce, vyplývá, že zásada, že smlouvy mají být dodržovány, není neprolomitelná a smlouvy nejsou nezrušitelné. Naopak, mohou nastat situace, které povedou ke střetu výše uvedené zásady se zásadou rebus sic stantibus a která podle mého názoru nabývá v posledních letech na významu.

Nejčastějším způsobem změny či ukončení závazkového vztahu je shodnou vůlí stran, která pramení z další základní zásady soukromého práva, a to autonomie vůle smluvních stran. Dalším příkladem může být přijetí nové právní úpravy v dané oblasti, která může mít dopad na výši plnění ze smlouvy; nelze také nezmínit "moderační právo" soudu, které je také s to ovlivnit rozsah plnění. Další možností, tedy změnou či zánikem závazkového vztahu v důsledku podstatných změn poměrů, se zabývala tato práce.

V kontextu historického vývoje v naší zemi jsme si ukázali, že přístup k zásadě rebus sic stantibus byl v různých obdobích odlišný (dá se říci dokonce protichůdný), přičemž velkou roli sehrálo i politické klima státu.

Uznání či odmítnutí klauzule rebus sic stantibus bylo vždy předmětem diskuzí. Právní teoretikové a vědci zastávají několik myšlenkových proudů, ať už od striktního odmítnutí přes tichý souhlas až po jednoznačné uznání. Především z kapitoly č. 6, která se zabývá úpravou změny poměrů na trvání závazku v mezinárodním právu, vyplynulo, že tendencí posledních několika desetiletí na poli mezinárodního práva je přiznávat změněným poměrům "pravomoc" co do možnosti změny nebo zániku závazkového vztahu. Principy mezinárodních obchodních smluv či Vídeňská úmluva shodně obsahují ustanovení, která počítají s možností zániku závazkového vztahu za splnění určitých,

předem jasně stanovených podmínek. Obvykle jde o situace, kdy vlivem vnějších okolností dojde k porušení rovnováhy závazkového vztahu a plnění se tak pro smluvní stranu

stane velice obtížným. Společným rysem takovým podmíněk je, že jejich změna nastala až po uzavření smlouvy, tuto změnu nemohla dotčená smluvní strana předpokládat, tyto změny podstatně mění rozsah závazku a podle smlouvy smluvní strana není povinna nést následky z nich vzniklé. Nutno podotknout, že v souvislosti s těmito dokumenty, tzn. Principy a Úmluvou, bývá kritizována moc, kterou dávají do rukou soudu, aby rozhodl o dalším trvání závazkového vztahu za jím určených podmínek.

Práce se podrobněji věnuje i současné a nově navrhované právní úpravě změny poměrů v České republice. Současná úprava občanského práva obecně byla označena jako silně nevyhovující a v rozporu s demokratickými principy a tradicemi soukromého práva v Evropě. Dlouhodobě je kritizován totalitní "nádech" našeho občanského zákoníku, jehož znění a instituty do velké míry přetrvaly i po revoluci a které nejsou v souladu s tradičním českým demokratickým právním myšlením a potřebou jasných a srozumitelných právních pravidel. Z těchto důvodů je nyní projednáván návrh nového občanského zákoníku, který se ohledně vlivu změny poměrů inspiroval například v Principech UNIDROIT a obsahuje řešení situací, kdy dojde k podstatné změně poměrů.